

Docentenhandleiding bij de module

‘Seksuele Integriteit en een veilige sfeer’

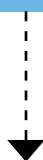
leraren-
opleiding

Welkom bij de docentenhandleiding van de module ‘Seksuele integriteit en een veilige sfeer’. Deze handleiding bestaat uit:

- Inleiding bij de module
- Klassikale verdieping
- Stage- en praktijkopdrachten

Ben je op zoek naar informatie over het gebruik van dit lespakket, de inzet van de verschillende modules, lesgeven over gezonde relaties en seksualiteit in het algemeen en tips voor bijvoorbeeld het creëren van een veilige sfeer in de groep? Bekijk de [algemene handleiding](#)

Inleiding

Seksuele integriteit betekent bewust, respectvol en verantwoordelijk omgaan met de eigen seksualiteit en gender, én die van een ander.

Waarom is dat belangrijk?

- ✦ Het draagt bij aan een veilig klimaat (in de klas- en op school).
- ✦ Het biedt ruimte aan de (seksuele) ontwikkeling van leerlingen.
- ✦ Het werkt preventief tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag.

De **pedagogische wegwijzers** kunnen leerkrachten hierbij helpen. Dit zijn acht wegwijzers die richting geven aan hoe je in alledaagse klassensituaties seksuele integriteit kunt voorleven en stimuleren.

🔗 Bekijk de [Hand-out van de acht pedagogische wegwijzers](#), inclusief een korte toelichting.

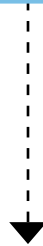
🔗 Uitgebreide [informatie over elk van de acht pedagogische wegwijzers](#)

Docenten werken niet in hun eentje aan een seksueel integere sfeer. Zij kunnen dit als team doen door het thema bespreekbaar te maken, afspraken en regels vast te leggen en aandacht te hebben voor de voorbeeldfunctie van docenten in de klas. Dit vraagt om samenwerking, betrokkenheid en verantwoordelijkheid.

Het goede voorbeeld geven is gemakkelijker wanneer binnen het team met openheid en respect wordt gepraat over seksualiteit, gender- en seksuele diversiteit, identiteit en relaties.

In deze module leren de studenten wat seksuele integriteit betekent en waarom het belangrijk is voor hen als toekomstige docent én voor hun leerlingen. Daarnaast leren ze hoe ze zorgen voor een seksueel integer en veilig school- en klasklimaat.

De lesmodule 'Seksuele integriteit en een veilige sfeer' vereist	
circa 60 minuten	klassikale tijd
circa 45 minuten	zelfstudietijd met de e-learning
circa 180 minuten	praktijkopdracht

Klassikale verdieping

VEILIGHEID IN DE LES

2 MIN.

Maak met studenten werkafspraken of wijs hen opnieuw op de eerder gemaakte afspraken. Meer informatie over veiligheid in de klas vind je in de [algemene handleiding](#).

OPDRACHT 1 - INTRODUCTIE - HERHALING MODULE

10-15 MIN.

Klassikaal bespreken

1. Wie kan benoemen wat seksuele integriteit betekent?
(Seksuele integriteit betekent bewust, respectvol en verantwoordelijk omgaan met jouw eigen seksualiteit en gender, én die van een ander.)
2. Waarom is seksuele integriteit belangrijk?
 - ✦ Je draagt bij aan een veilig klimaat.
 - ✦ Je geeft ruimte aan de ontwikkeling van álle leerlingen.
 - ✦ Je werkt preventief tegen seksueel grensoverschrijdend gedrag.
3. Welke situaties kun je tegenkomen in de klas met betrekking tot gender, seksualiteit en relaties?
 - ✦ Leerlingen die in de les bij elkaar op schoot kruipen.
 - ✦ Andermans uiterlijk beoordelen.
 - ✦ Elkaar homo noemen.
 - ✦ Uitdagende grapjes maken.
 - ✦ Een leerling die vraagt of je porno kijkt.

OPDRACHT 2 - NA DE ZOMERVAKANTIE

20 MIN.

Leerdoelen

Studenten weten hoe ze kunnen reageren op genderstereotiepe opmerkingen door leerlingen. Studenten weten hoe ze een veilige sfeer in de klas kunnen stimuleren.

Materialen

1. Overzicht van de acht pedagogische wegwijzers (geprint of digitaal) voor de studenten:
 - a. Hand-out
 - b. [Uitgebreide informatie](#)
2. Video '[Na de zomervakantie](#)'

Over deze video - 'Na de zomervakantie'

Verontwaardiging bij twee jongens over een klasgenote die met drie jongens zoende op vakantie. Dat bij hen de teller op vijf stond, was natuurlijk 'anders' want "jongens moeten gewoon scoren". De leerlinge zoekt steun bij de docent, die de groep leerlingen graag wat mee wil geven.

1. Bekijk het eerste deel van de video: de casus.

Bekijk de casus samen met de studenten tot het beeld voor de eerste keer wit wordt. Dit is ná de klassensituatie en vóór de reflectie van de docent. Op dit punt zet je de video op pauze.

2. Bespreek de casus.

Nu kun je de studenten laten reflecteren op de casus, voordat ze zien hoe de docent in de video haar eigen reflectie geeft. Je kunt specifieke vragen stellen die bij deze videocasus horen. Je kunt ook algemene reflectievragen stellen, die voor alle video's hetzelfde zijn.

Specifieke vragen:

- ✦ Wat vinden de studenten van de vraag: 'Hebben jullie het leuk gehad deze vakantie?'
- ✦ Hoe navigeert de docent hiermee tussen een pedagogische bedoeling en de spanning weghalen?
- ✦ De docent wordt geconfronteerd met een stereotype waar ze zelf een mening over heeft. Hoe gaat ze hiermee om?

Algemene vragen:

- ✦ Welke dilemma's voor de docent en leerlingen zijn waar te nemen?
- ✦ Waarom zou de docent tot bepaalde keuzes komen?
- ✦ Op welke manier werkt de docent aan een veilige sfeer voor alle leerlingen?
- ✦ Hoe werkt de docent aan de ontwikkeling van seksuele integriteit bij de leerlingen?
- ✦ Op welke manier is de docent zelf een voorbeeld van seksuele integriteit?
- ✦ Welke effecten van het pedagogisch handelen zijn te zien bij de leerlingen?
- ✦ Welke andere keuzes zou je maken en waarom?

3. Bekijk de rest van de video.

Bekijk nu samen met de studenten de rest van de video: de reflectie van de docent op de klassensituatie. Vervolgens bespreek je de specifieke en/of algemene reflectievragen hieronder.

4. Bespreek de reflectie van de docent

Specifieke reflectievragen:

- ✦ De docent reflecteert op het delen van haar eigen ervaring om het gesprek luchtiger te maken: "Het is moeilijk inschatten, maar deze keer werkte het". Hoe ver kun je gaan in het delen van eigen ervaringen met dit onderwerp?

Een tip die je aan studenten mee kunt geven:

Om seksueel integer om te gaan met je eigen ervaringen, kun je leerlingen vertellen over je ervaringen tot aan ongeveer de leeftijd waarin zij zich bevinden of juist uit een aantal jaren later. Dat is geen absolute stelregel, maar zo kun je te veel openheid of nabijheid voorkomen door het delen van zeer recente (intieme) ervaringen.

- ✦ Hebben de studenten zelf situaties ervaren waarin ze een sterke mening bleken te hebben bij wat leerlingen zeiden? Hoe gingen zij hiermee om?

Algemene reflectievragen:

- ✦ Hoe kan een gekozen actie leiden tot verschillende effecten in verschillende contexten?
- ✦ Met welk verschil kijk je nu naar het handelen van de docent, nu je de motivatie erachter kent?

Leerdoelen

De studenten kunnen reflecteren op het wel of niet gepast zijn van een aanraking van een leerling.

Benodigdheden:

1. Overzicht van de acht pedagogische wegwijzers (geprint of digitaal):
 - a. Hand-out
 - b. [Uitgebreide informatie](#)
2. Video '[Toetsen teruggeven](#)'

Over deze video – 'Toetsen teruggeven'

Een fantastisch cijfer leidt tot een schouderklopje bij de blijde leerlinge. Daar is niet iedereen blij mee. "Vind je dat normaal?"

1. Bekijk het eerste deel van de video: de casus.

Bekijk de casus samen met de studenten tot het beeld de eerste keer wit wordt. Dit is ná de klassensituatie en vóór de reflectie van de docent. Op dit punt zet je de video op pauze.

2. Bespreek de casus.

Nu kun je de studenten laten reflecteren op de casus, voordat ze zien hoe de docent in de video zijn eigen reflectie geeft. Je kunt specifieke vragen stellen die bij deze videocasus horen. Je kunt ook algemene reflectievragen stellen, die voor alle video's hetzelfde zijn.

Specifieke vragen bij deze video:

- ✦ Diende de aanraking een pedagogisch doel?
- ✦ Wanneer is het aanraken van leerlingen wel of niet oké?
- ✦ Zijn de studenten zelf wel eens bij leerlingen op iets teruggekomen? Hoe verliep dat?

Algemene vragen:

- ✦ Welke dilemma's voor de docent en leerlingen zijn waar te nemen?
- ✦ Waarom zou de docent tot bepaalde keuzes komen?
- ✦ Op welke manier werkt de docent aan een veilige sfeer voor alle leerlingen?
- ✦ Hoe werkt de docent aan de ontwikkeling van seksuele integriteit bij de leerlingen?
- ✦ Op welke manier is de docent zelf een voorbeeld van seksuele integriteit?
- ✦ Welke effecten van het pedagogisch handelen zijn te zien bij de leerlingen?
- ✦ Welke andere keuzes zou je maken en waarom?

5. Bekijk de rest van de video.

Bekijk nu samen met de studenten de rest van de video: de reflectie van de docent op de klassensituatie.

6. Bespreek de reflectie van de docent.

Specifieke reflectievragen bij deze video:

- ✦ Denken de studenten dat het goed werkt als een docent ergens op terugkomt? Draagt het bij aan het doel om a) te werken aan de relatie met deze leerlingen, en b) hierdoor te bevorderen dat deze leerlingen in het vervolg open(er) durven te zijn over hetgeen zij wel of niet prettig vinden?

Algemene reflectievragen:

- ✦ Hoe kan een gekozen actie leiden tot verschillende effecten in verschillende contexten?
- ✦ Met welk verschil kijk je nu naar het handelen van de docent, nu je de motivatie erachter kent?

OPDRACHT 4 - WAT KOM JIJ TEGEN?

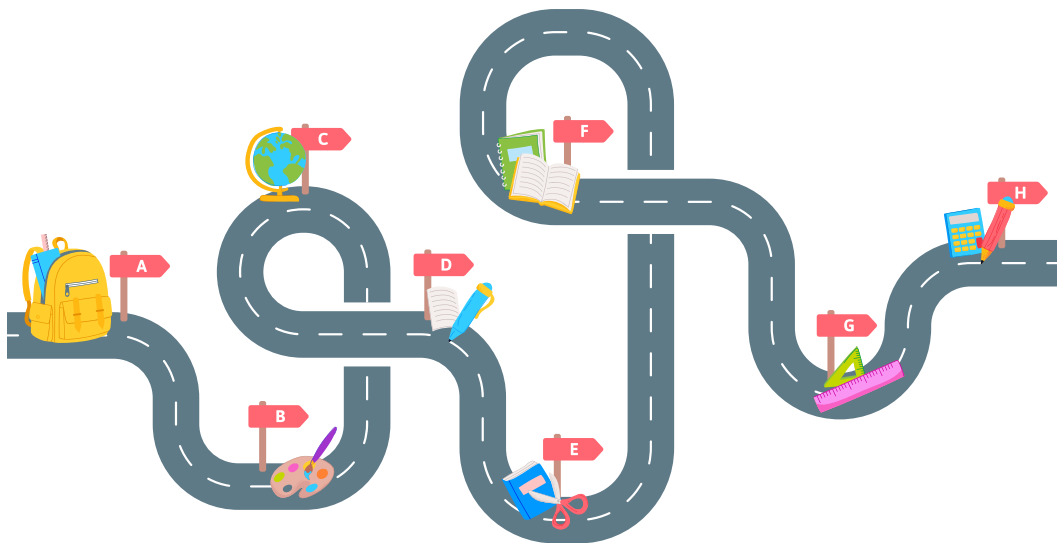
5 MIN.

Leerdoelen

De studenten kunnen reageren op vragen van leerlingen over relaties en seksualiteit. De studenten kunnen reageren op seksueel gedrag in de klas.

Doe met je studenten een klassikale inventarisatie van mogelijke persoonlijke vragen die leerlingen aan hen kunnen stellen of situaties die ze kunnen tegenkomen. Misschien zijn de studenten al situaties tegengekomen in hun stagepraktijk.

Bedenk daarna samen hoe je daarop zou kunnen reageren. Tip voor de studenten: heb je misschien iets aan de [pedagogische wegwijzers](#) om te bedenken hoe je ermee omgaat?

AFSLUITING

2 MIN.

Laat alle studenten even nadenken over één woord dat het meest op de voorgrond komt als ze terugdenken aan de module en les. Ze mogen dit 'popcorn style' delen. Dat betekent dat je niet de kring rondgaat, maar dat iedereen iets mag zeggen wanneer het in ze opkomt. Deel, als je wil, zelf ook welk gevoel je hebt overgehouden aan de les.

Praktijkopdrachten

ONDERZOEK IN DE PRAKTIJK: OBSERVEER EEN DOCENT

Leerdoel

Het herkennen en benoemen van de pedagogische wegwijzers naar seksuele integriteit in de (stage)praktijk. Geef studenten de volgende onderzoeksopdracht (bepaal vooraf een richtlijn voor het aantal woorden):

Observeer een les van een van de docenten op jouw (stage)school. Let op: dit hoeft géén les over relaties en seksualiteit te zijn! De pedagogische wegwijzers zijn namelijk breder inzetbaar om te zorgen voor een sociaal veilig klimaat in de klas. Maak een verslag van je observatie. Laat het volgende aan bod komen:

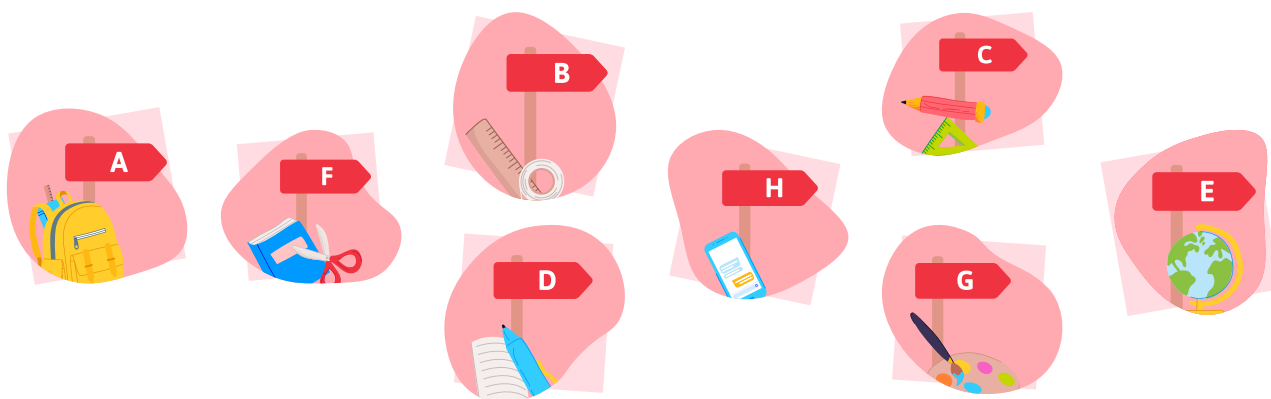
- Beschrijf welke pedagogische wegwijzers je terugziet in het handelen van de docent tijdens deze les.
 - ✦ Op welk moment/in welke situatie zet de docent de wegwijzer in?
 - ✦ Welk effect heeft het pedagogisch handelen van de docent op dat moment op de leerlingen?
 - ✦ Heeft de docent ook een andere pedagogische handeling gedaan die niet een van de acht pedagogische wegwijzers is? Beschrijf deze. Waarin resulteerde deze handeling?
- Beschrijf welke pedagogische wegwijzers je niet hebt teruggezien in het handelen van de docent tijdens deze les.
 - ✦ Waarom zag je deze pedagogische wegwijzers niet terug?
 - ✦ Welk advies zou je de docent geven over de inzet van deze wegwijzers?
- Beschrijf minimaal één situatie tijdens de les waarop jij het zelf anders zou hebben aangepakt dan de docent. Leg uit wat de docent deed, wat jij zou doen, en waarom jij het zo zou doen.

OEFENING EN REFLECTIE: PEDAGOGISCHE WEGWIJZERS INZETTEN

Leerdoel

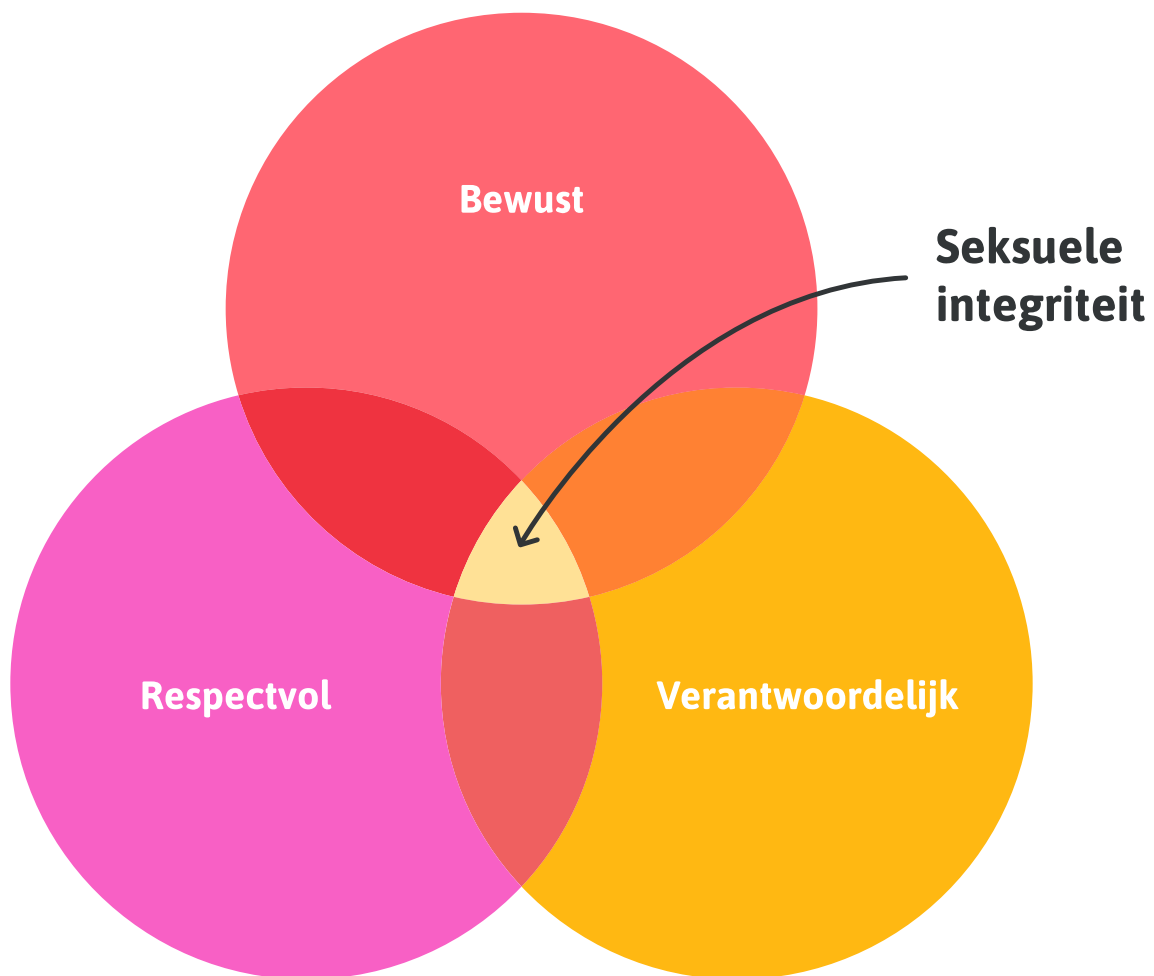
De student oefent met het inzetten van een drietal pedagogische wegwijzers in de praktijk, en reflecteert op het gevolg van het handelen op de situatie.

De student oefent met het inzetten van een drietal pedagogische wegwijzers in de praktijk, en reflecteert op het gevolg van het handelen op de situatie. Geef studenten de volgende opdracht (bepaal vooraf een richtlijn voor het aantal woorden of de tijdsduur): Kies drie van de acht pedagogische wegwijzers waar je de komende weken in de onderwijspraktijk mee wilt oefenen.

Schrijf een verslag of maak een video waarin je reflecteert op jouw inzet van de drie gekozen pedagogische wegwijzers in een of meer praktijksituaties (minimaal één en maximaal drie praktijksituaties). Laat de volgende onderdelen aan bod komen:

- A. Een beschrijving van de situatie waarin je een (of meerdere) pedagogische wegwijzer(s) hebt ingezet.
- ✦ Wat gebeurde er?
 - ✦ Voor welk dilemma stond je?
 - ✦ Waarom vroeg dit om pedagogisch vakmanschap van jou als docent?
- B. Een beschrijving van jouw pedagogisch handelen in die situatie(s). Beschrijf:
- ✦ Welke pedagogische wegwijzer(s) je hebt ingezet in die situatie;
 - ✦ Waarom je voor die pedagogische wegwijzer(s) hebt gekozen in die situatie;
 - ✦ Hoe je de situatie hebt aangepakt.
- C. Een reflectie op je aanpak:
- ✦ Wat deed het met de houding van de leerlingen in die situatie?
 - ✦ Welke effecten van jouw pedagogisch handelen zag je terug bij de leerlingen (of ouders)?
 - ✦ Wat zou je de volgende keer hetzelfde doen, en waarom?
 - ✦ Wat zou je de volgende keer anders doen, en waarom?

Colofon

Docentenhandleiding bij de module 'Seksuele Integriteit en een veilige sfeer'

Deze uitgave is ontwikkeld vanuit de Stimuleringsregeling Gezonde Relaties & Seksualiteit

Uitgever: Stichting School & Veiligheid en Rutgers

Vormgeving: Caro Grafico | Grafisch Ontwerp

©2022, Stichting School & Veiligheid

